

بررسی ناامنی در شهرهای جدید: نمونه موردی شهر جدید اندیشه فاز 1

سهیلا حمیدزاده خیای¹، بابک منیر عباسی²

¹ استادیار، گروه هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر، شبستر

Hamidzadeh.so@gmail.com

² کارشناسی ارشد معماری، گروه هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر، شبستر

babakaward@yahoo.com

چکیده

مقوله امنیت و احساس امنیت نزد شهروندان یک مولفه اساسی و حیاتی در برنامه ریزی شهری است و وجود جرم و جنایت در شهرهای جدید به نسبت شهرهای موجود به لحاظ برنامه ریزی همه جانبه این قبیل شهرها جای درنگ دارد و علت یابی و کنکاش در آن هدف انجام این تحقیق است و توجه به این نکته که طراحان و شهرسازان در طراحی شهرهای جدید چه مواردی را باید در طراحی کالبدی در نظر بگیرند که از وقوع چنین اتفاقاتی جلوگیری کنند. روش کار بصورت مطالعات کتابخانه ای بوده و نمونه موردی به صورت پرسش و پاسخ از ساکنین محل و مشاورین املاک انجام گرفته است. یافته های تحقیق نشان داد که در شهرهای جدید یکی از عمده ترین مسأله هایی که باعث وقوع جرم و ناامنی می شود باز بودن محیط، عدم حصار مناسب در حاشیه شهر و عدم کنترل مناسب است. بسیاری از نظریه پردازان، مهمترین دلیل وقوع ناامنی و ارتکاب جرم در شهرها را عدم نظارت و کنترل صحیح فضای مورد نظر و طراحی محیطی تلقی کردند که در این تحقیق مورد مطالعه قرار گرفت و تایید شد.

کلمات کلیدی

ناامنی، شهرهای جدید، اندیشه، فضای شهری، شاخص ها

1- مقدمه

روابط اجتماعی فرهنگی به فضا، فرم، عملکرد و اهمیت می بخشد و سازماندهی فضا به نوبه خود به تغییر شکل این روابط می انجامد. بنابراین ساخت و طراحی فضاهای شهری بر پروسه زندگی اجتماعی تاثیر گذاشته و باید از نظر جسمی و روانی برای شهروندان کارایی داشته باشد. (سیمایی، 1384:74). فضاهای عمومی شهری به مثابه یکی از اجزای اساسی ساخت کالبدی شهر، دارای مفهوم عمومی و اجتماعی است و از اهمیت زیادی برخوردارند. چنین فضاهایی به عنوان یکی از مکان هایی که می تواند

از آنجایی که امنیت شهری یکی از عواملی مهم و ضروری در ارائه خدمات شهری از طرف دولت به شهروندان یک جامعه می باشد، ضرورت انجام این پژوهش با توجه به یافته های نگارندگان و نظر کارشناسان مربوطه در ایجاد شاخصه هایی که بتوان هر گونه فضایی را از منظر کالبدی مورد ارزیابی قرار داد می باشد. شهر کانون و بستر اصلی رشد و تکامل بشری است. یکی از ضرورت های پیدایش و تداوم شهر آرامش و آسایش است که انسان شهرنشین از سکونت در چنین فضا بی بدست می آورد. انسان از طریق

مامن آرامش و آسایش شهروندان باشد همواره مورد توجه مدیران و برنامه ریزان شهری بوده است (حسینی 1387-167) و یکی از معیارهای مکان یابی بهینه کارکردهای شهری، ایمنی و امنیت در برنامه ریزی کاربری زمین است.

شناخت عوامل و عناصر موثر بر کیفیت محیط شهری قبل از طرح ریزی و هدایت شهرهای جدید اهمیت ویژه ای دارد که با توجه به مقیاس و سطح مطالعات، نقش ویژه خود را در وجود ملاحظات طراحی شهری تا ارائه ضوابط تجویزی در طراحی فضاهای شهری مطرح می سازد (عارفیان، 1384). بسیاری از حوادث در شهر جدید اندیشه به ویژه در فاز 2، 3 و 4 اندیشه که به دلیل نوع بافت گسترده و خلوت تری نسبت به فاز یک این شهر دارند حکایت از رشد ناهنجاریهای اخلاقی و اجتماعی از جمله دزدی منازل، زورگیری در معابر اصلی، قتل و کودک ربایی است. همه این موارد دست به دست هم داده تا موجی از نگرانی را بین خانوارهای ساکن در این مناطق که برآستی زندگی زیر سایه امنیت اجتماعی را از پیش پا افتاده ترین حقوق خود می دانند بگستراند، چراکه بیرون از خانه کسانی در کمین همسر و فرزندانشان هستند که شاید با خروج آنها از منزل حادثه ای تلخ و گاهی غیر قابل بازگشت را رقم می زند (خبرگزاری پانا، 1391). حال آنچه به نظر ضروری می رسد ابتدا پاسخ به این سوالات است که علت جرم و ناامنی در شهرهای جدید

بویژه شهر جدید اندیشه چیست؟ با رعایت چه شاخصه هایی در طراحی کالبدی شهرها، امنیت در محیط حاکم می شود؟

2- امنیت فضاهای شهری

2-1 امنیت

انسان و محیطی که در آن زندگی می کند کلیتی تفکیک ناپذیر از یکدیگر می باشند که این محیط فضا و عرصه اجرای کارکردهای اجتماعی بوده و بسیاری از تعاملات اجتماعی در آن صورت می پذیرد، برای تداوم و بقای این تعاملات و حضور فعال مردم در این فضاها وجود امنیت به عنوان یکی از اساسی ترین نیازها بشمار می آید. وقتی باب سخن در خصوص امنیت انسانها می باشد خواسته یا ناخواسته عامل مکانی و محیطی بر آن مرتبت بوده و ویژگی های مختلف مکانی و محیطی بر آن تاثیرگذار و از آن تاثیرپذیر خواهند بود، چرا که تلاش انسان در حفظ و ادامه حیات، انجام فعالیت ها جهت بر آوردن احتیاجاتش در عاملی به نام مکان صورت گرفته و از ویژگی های آن در راستای منافع خود بهره مند می شود. ترس های ناشی از ناامنی اجتماعی و اقتصادی پیش آمده در مکانهای عمومی که باعث کنترل بیش از حد می شود، می تواند برای عموم فضاهای شهری زیان بار باشد (شهروندان و فضاهای عمومی شهری - 179)

جدول 1: برخی از نظریات محققان در زمینه طبقه بندی نیازهای انسان

ماژلو 1987 انگیزه انسانی	لگتون 1959	کنترل 1965	گروسی (لوئیس 1977)	استیلی (1973)
بقا	امنیت فیزیکی، بهره جویی سنتی، شناخته شدن	الگوهای احتیاجات انسانی و نیازهای ابتدایی	-	سرپناه و امنیت
ایمنی و امنیت	جهت و گرایشها در جامعه	بقا	-	تماس اجتماعی
تعلق	تامین عشق	امریت، نظم	تعلق و مشارکت	هویت نمادین
اعتماد به نفس	شناخته شدن	هویت	مهربانی، دوست داشتن شان، احترام، قدرت	رشد، بهره جویی
خودشکوفایی	-	-	احساس رضایت	-
-	-	قابلیت انتخاب و آزادی	-	-
ادراک	بیان عشق، اعتراض فوریت	نیازهای ادراکی	خلاقیت، زیبایی	رشد
زیباشناسی	-	-	زیبایی	لذت بردن

منبع: (عباس زادگان، 1384: 72)

2-2 امنیت از گذشته تا حال

پس از انقلاب صنعتی و جایگزینی نظام سرمایه داری به جای فئودالی، دگرگونی اساسی در زیست اجتماعی افراد به وجود آمد. در این ایام به تدریج بر جمعیت شهرها افزوده شد و قدرت سیاسی از روستا و از دست زمین داران بزرگ، به شهرها منتقل گردید. با افزایش جمعیت شهرها و به وجود آمدن شهرهای بزرگ، اختلافات قومی و طبقاتی و اینکه: چگونه می توان این حجم انبوه جمعیت را با فرهنگ، اخلاقات و مشکلات اجتماعی که هر روز شکل حادثی به خود می گیرد کنترل و سازماندهی کرد و تضمین امنیت آن را فراهم ساخت؟

انواع آسیب های اجتماعی نظیر الکسیم، خودکشی، تبعیض، قتل و نظایر اینها در شهرها شکل گرفت. در گذشته، شهرها ملاک توسعه شهری و مدنیت را در خود می پروراندند، اما با افزایش شدید جمعیت شهرها و بروز اختلافات اجتماعی، اکنون شهر امروزی برخلاف توسعه و مدنیت گام برمی دارد. همه این عوامل نگرانی های عمیقی را مطرح می سازند، از جمله

در این جا ، سه راه عمده برای حل مشکلات و استقرار امنیت شهرها پیشنهاد می شود:

رشد و توسعه شهرها و استقرار امنیت در آنها که بدون برقراری توسعه در روستاها محقق نخواهد شد

کنترل برنامه جمعیت شهرها و موج مهاجرت انفجاری به سوی شهرهای بزرگ

توزیع متوازن جمعیت از طریق اعمال سیاست های جمعیتی به نفع شهرهای متوسط و کوچک.

قرن بیستم، قرن ایجاد تحولات اساسی در زندگی انسان ها بوده است . بروز چنین وضعیتی تمام ابعاد زندگی انسان را تحت تاثیر قرار داده و انسان را از بخشی از موجودیت خویش بیگانه کرده است . زندگی در شهرها به عنوان کانون توسعه و مدنیت همزمان با ایجاد تحولات اجتماعی، روابط و معیارهای اخلاقی را نیز تغییر داده است . جایگزینی روابط اقتصادی و اجتماعی بر اساس پول، اگر چه نتایج مثبتی را در پی داشته ، اما موجب ب ه وجود آمدن انواع آثار مخرب اخلاقی و آسیب های اجتماعی همچون افزایش و ازدحام جمعیت، اعتیاد به مواد مخدر، قتل، سرقت، بیک اری، آشوب های اجتماعی و نظایر اینها در شهرها شده است . همه این عوامل، کنترل و ساماندهی امنیت اجتماعی شهرها را مشکل و پ رمخاطره کرده است . امنیت از مهم ترین ارکان زنده ماندن شهرها در طول تاریخ بوده است و نبود آن فرهنگ و عوامل تشکیل دهنده آن مانند ادبیات، دین، موسیقی، نقاشی، آزادی، آسایش، رفاه، امنیت شغلی و جذابیت را از بین می برد . بر این اساس مقوله امنیت مورد توجه مسوولان شهرها قرار گرفته است.

در سال های اخیر، ایده توسعه پایدار مطرح شده است توسعه پایدار توسعه ای است که بدون تهدید نیازهای آینده و نیازهای رسل های کنونی را برآورده سازد. در گرایش های جدید توسعه پایدار، توجه به دستاوردها، جلوگیری از تخریب محیط زیست، کنترل و مهار جمعیت شهرهای بزرگ، تشویق رشدشهرهای کوچک و متوسط و نظایر اینها قرار می گیرد. الگوی توسعه پایدار شهری محورهایی چون پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی و فرهنگی و پایداری زیست محیطی نقش راهبردی دارند . در این میان ضرورت پرداختن به مقوله "امنیت شهری " از آن جایی مهم می نماید که پیوستگی متقابل میان امنیت و توسعه اجتناب ناپذیر است . امنیت هم زمینه ساز و بستر توسعه اقتصادی - اجتماعی است و هم از این عناصر تاثیر می پذیرد. از این رو مطالعات توسعه پایدار شهری و تعیین مؤلفه های آن، "امنیت" یک عامل اساسی بشمار می آید. در حالی که چنین بنظر می

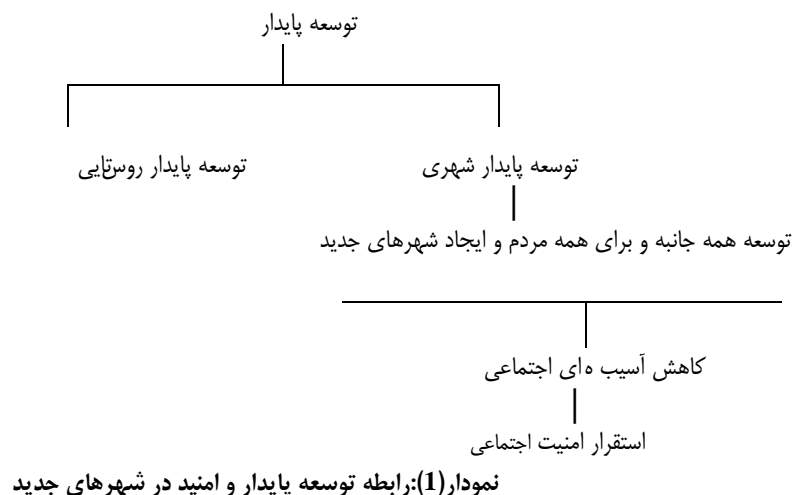
رسد عامل امنیت در مقایسه با سایر ابعاد مطرح در ادبیات رایج توسعه پایدار شهری کمتر مورد توجه جدی و نظام مند نظریه پردازان شهری قرار گرفته است(رهنمایی، 1385).

2-3 دیدگاه صاحب نظران درباره شهر و شهرنشینی و آسیب های اجتماعی نا امنی

پارک جامعه شناس آمریکایی می گوید : «شهر را نباید فقط محل سکونت دسته ای از افراد و مرکز قرارها دانست .» عده ای دیگر از معیار طبیعی برای بیان مفهوم و اختلاف آن با روستاها استفاده می کنند. اختلافات در آب و هوا، نحوه تابش خورش ی، سرعت باد، نوع خاک و حاصلخیزی از جمله این موارد است . «برگس» در بررسی زندگی شهری و روستایی به عامل تحول و تأ ثیر آن بر فرد و زندگی اجتماعی افراد اشاره می کند «تحرك زندگی شهری همراه با افزایشی که در تعداد و شدت محرک ها ایجاد می کند به طور اجتناب ناپذیر فرد را دچار اغتشاش و تنزل اخلاقی می سازد ...». هر جا که تحرك افزایش می یابد و هر جا که کنترل گروه های اولیه در نتیجه آن به طور کامل فرو می پاشد، مانند آنچه که در منطقه ب دبخت و فقیرنشین شهرهای نو، رخ داده است و مناطقی ب ه وجود خواهد آمد که در آنها اخلاقیات تنزل می کند و نابسامانی گسترش می یابد.

دورکیم به طبیعی بودن برخی رویدادها تاکید می کند که از نظر فلاسفه یا معلمان اخلاق ناپهنجار و حتی طبیعی تلقی می شود . او اعتقاد دارد هر گاه تعداد زیادی از افراد در یک اتاق تنگ جمع شوند ضرورت عصبی شدن افراد به دنبال آن پدید می آید (فروغی، 1334-ص 79). دورکیم رابطه مستقیمی بین افزایش جمعیت شهرها و افزایش جرائم نا امنی برقرار می کند . البته شهرنشینی مستقیماً به کج روی نمی انجامد، بلکه زندگی شهری می ت واند زمینه ساز عوامل کج روی باشد(باقری، 1379)

اولین بار به طور رسمی واژه توسعه پایدار را شخصی به نام برانت لند در سال 1987 مطرح کرد که در نظریه توسعه پایدار شهری در جهت حفاظت از منابع طبیعی، جلوگیری از آلودگی شهری، از بین بردن شکاف میان فقر و غنی و عدم حمایت از توسعه های زیان آور به وجود آمد (مقدمه ای بر جامعه شناسی توسعه روستایی، 1364-157).

2-4-4 ناامنی در فضای شهری

نا اشنایی شهر به موازات خود ، ناامنی را افزایش می دهد . جنایت و ترس موجود در کشتارهای جنایت آمیز به نوبه خود موجب تمایل به کناره گیری از زندگی شهری شده است . (میته 1995-ص89). در بیست سال گذشته توجه روزافزون به طراحی محیطی به عنوان انباری علیه ناامنی بوده است . مجموعه آثار مشهوری از جین جیکوبز 1961 اسکار نیومن 1972، الیس کولمن 1985 و دیگران، از طرح های مدرنیستی انتقاد کردند که آشکارا موجب بیگانه شدن با محیط و ناامنی و خرابکاری شده است . طراحی شهری و پیشگیری از ناامنی های مربوط به محل های خاص، اکنون بخش اصلی جنایت شناسی محیطی شده اند . بحث این است که طراحی محیطی باید طراحی را فرآیندی گسترده تر ببیند و توجه به هر دو جنبه فیزیکی و اجتماعی پیشگیری از جنایت را با هم بیامیزد . توصیه های طراحی شهری برای پیشگیری ناامنی می تواند تعارض منافع پدید آورد که قابل ذکرترین آنها تعارض میان ن باز بودن و ایمنی میان آزادی انتخاب و حرکت و امنیت است . (پل های هوایی محیطی ایمن از جنایت و خشونت و هوای بد در اختیار می گذارد، اما این کار را از طریق جدا کردن فضای شهری انجام می دهد)

شاید نخستین زمینه تعارض، در تعریف رفتار منحرف باشد، نکته ای که بر نقش طراحی تاثیر می گذارد . اسکار نیومن (1972) در کتابش با عنوان فضای قابل دفاع این گونه مطرح نمود که : آنچه در فضای ناآشنای مناطق کلان شهری، بدان نیاز است، تراکمی متوسط یا فضای قابل دفاع با تراکمی متوسط می باشد . جایی که ساکنان محل را در دست دارند کنترل و بدین ترتیب از رفتار جنایی پیشگیری می کنند . با استفاده از مکانیسم هایی نظیر موانع واقعی یا نمادین، مناطق نفوذ قویاً تعریف شده و فرصت های بهبود یافته برای نظارت دقیق، طراحی محیط های مسکونی می تواند در پیشگیری از ناامنی موثر باشد . در همین راستا چهار عنصر طراحی فیزیکی که به خلق

محیط های امن کمک می کنند شناسایی شده اند . تعریف منطقه ای فضا با ایجاد تقسیمات فرعی در آن قالب منطقه بندی جایی که فضای خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی به روشنی شناسانده شده اند و تحت نفوذ ساکنان آن منطقه است . جای دادن پنجره به شکلی که اجازه نظارت بر فضای بیرون را بدهد، استفاده از اشکال ساختمانی که تعبیری بسیار بد از آنها وجود نداشته باشد و جای گیری دقیق در داخل مناطق شهری. به عقیده نیومن می توان از جنایات و ناامنی که زائیده ی فقر ابزارها، فرصت، تحصیل و باز نمود است با استفاده از معماری جلوگیری کرد(نیومن 1972-ص11)

یکی از اصول فضای قابل دفاع نیومن نظریه ی تعریف و حفاظت مرزهای یک محیط بود، جلوی غریبه ها را گرفتن و بدین ترتیب از خطر جنایت محفوظ ماندن . این ایده اک نون به صورت واحدهای همسایگی دروازه دار به اوج رسیده است، که نیومن هم خود یکی از مدافعان آن است. برای نمونه دتون در ، اهایو است که 11 ماه پس از اجرای این برنامه در پاییز 1993 آمار جنایات خشونت بار به میزان 50٪ کاهش یافت و ارزش املاک 15٪ افزایش پیدا کرد، اما ساکنانی که احساس می کنند یا در «داخل محبوس اند و یا در خارج اند و در را به روی شان بسته اند» از این برنامه انتقاد کردند (الون ، 1995-ص23). این کار، با این که در جلوگیری از جنایات موثر بوده است، اما بالقوه می تواند فضای شهری را به کلیت هایی بخش بخش تقسیم کند و از هم جداسازی های اجتماعی و انحصارها را افزایش دهد. واحدهای همسایگی دژ مانند که در ایالات متحده زیاد شده اند (دلوس 1992) و به میزان کمتری در بریتانیا و دیگر جاها تکثیر یافته اند همانطور که می دانیم می تواند نشانگر تلاش شهر از طریق محدود سازی دسترسی ها زوال فضای عمومی و ترس از تفاوت باشند.

شهر مکان تفلوت و غریبه ها است . با فراهم آوردن رو به رو شدن غریبه ها و ساکنان یک منطقه است که می توان ایمنی داشت و نه

با جداسازی آنها از یکدیگر . هیلبرو منسون (1984:140) اصل ایمنی و سرزندگی شهری محصول از شیوه تولید این دو مجموعه روابط فضا است . غریبه ها حذف نمی شوند بلکه کنت رل می شوند . که پدید آورنده ایمنی شهری است . تضاد دیگری که پیشگیری از ناامنی و جنایت از طریق طراحی محیطی پدید می آورد به نظارت مربوط است باز هم یکی از اصول نیومن برای سازمان دهی فضا این بود که نظارت امکان پذیر باشد . این اصل امروزه با استفاده از فن آوری های نوین شکل دیگری به خود گرفته است . نظیر به کارگیری گسترده از دوربین های مدار بسته که مصلاتی را در باب آزادی های مدنی پدید آورده است (هنس وشرمان 1992).

این کشمکش ها نشان می دهد که طراحی موثر چه تاثیراتی می تواند بر جای نهد و نتیجه اش دگرگون ساختن پایدار محیط های مصنوع به قالب فضاهای نامناسب باشد . هیلبرو معتقد است: «حضور مردم _ چه غریبه ها و چه آشنا _ احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقا داده و وسیله ای است که به کمک آن می توان فضا را به صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد . لذا و به دنبال خصوصیات شکلی فضا است که حضور مردم و به تبع آن احساس امنیت را افزایش می دهد . (hiller/1996:47-60). کنترل ناپهنجاری و نظارت اجتماعی به دو صورت کلی نظارت مستقیم و نظارت غیرمستقیم صورت می گیرد . نظارت مستقیم : که شامل پلیس و نگهبانان در شهرک ها و ایجاد مراکز کلاتری به صورت مستقیم به گشت زنی در شهر می پردازند نوع مستقیم نظارت را شامل می شود . نظارت غیر مستقیم که خود شامل 2 مورد می باشد : 1- ابزار طبیعی (روزنه ها، پنجره ها یا موانع طبیعی) 2- مکانیکی (روشنائی، دوربین، گیت و قفل) انجام می گیرد.

2-5 نظریه های امنیت فضاهای شهری

شهرهای امن

دو محقق کانادایی «وکرل» و «وایتزمن» رویکرد شهرهای امن را با تأکید بر مدیریت و پیشگیری جرم محله ای، پیشنهاد کردن د. این نظریه بر همکاری بین دولت ها و شهروندان به ویژه گروه های منزوی شده و در حاشیه قرار گرفته، پیشگیری اجتماعی و تغییرات فیزیکی، امنیت شهری به عنوان یک کاتالیزور برای تغییر، تمرکز می نماید . وکرل و وایتزمن برای افزایش ایمنی و امنیت در فضای شهری سه عامل را بیان می کنند.

آگاهی از محیط 2- قابلیت مشاهده توسط دیگران 3- پیدا کردن کمک یکپارچه نمودن این عوامل و برنامه ریزی، ایمنی و امنیت را با ارائه فرصت هایی برای رهایی از الگوهای موثر جرم افزایش می دهد. در شهر ایمن، ایمنی در فضای شهری تأمین شده و فرد در شهر احساس امنیت خاطر و فقدان خطر می کند . در واقع پایه بحث شهر ایمن بیشتر بر روی مسائل متمرکز است که میزان خطرات را به حداقل برساند(حسینی، 1387).

جین جیکوبز اشاره می کند که ورود کنترل شده غریبه ها و تماس مستقیم آنها با ساکنان است

2-5-1- نظریه سلامت روان

نظریه سلامت روان گرایشی دیگر از نقد انسان دوستانه است که در اوایل قرن بیستم و پس از جنگ جهانی دوم، اروپا و آمریکا خاستگاه بروز این نظریه به حساب می آید . این نظریه کارش را با نقد تائید انعکاس مجموعه های شهری بر رفتار انسانی آغاز می کند . در این نظریه، اعتقاد بر این است که برای رشد موزون شخصیت و جامعه پذیری، هیچ چیز جای بعضی از محیطهای عاطفی را نمی گیرد . چنین به نظر می رسد که ادغام رفتار انسانی در محیط شهری مشخصاً به نوعی محیط وجودی واپس ته است محیطی که شهرسازان ترقی گرا آن را به حساب نیاورده اند . یک آزمایش سالم و یک قطعه بندی منطقی فضای شهری در نفس خود نمی تواند برای ساکنان احساس امنیت کند. از ویژگی های بارز این نظریه عبارتند از :

گرایشی از انسان گرایی

توجه به امنیت انسان در شهر

تبدیل فضای باز به فضای شهری

ادغام رفتار انسانی در محیط شهری

از دانشمندان صاحب نظر در این زمینه جی بولی، آنا فروید، جین جیکوب، دوهل و کوین لینچ می توان اشاره کرد . وجود دستاوردهای بسیار بالارزش ، نظریه سلامت روان دیده می شود که این گرایش گهگاه به جهت ضعف راه حل های پیشرفته به ستایش بی قید و بند و شرط آسفالت و شهرهای بزرگ مرکزی می انجامد . نگرانی اصلی این دیدگاه فقدان همسایگی است که موجبات بی هویتی را فراهم می آورد (حسینی، 1387).

2-5-2- نظریه پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی

نظریه «پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی» را در واقع دومین نسل از نظریه پردازان طراحی محیطی در مدل های پیشگیری از جرم مطرح کردند و آنان متغی رهای اجتماعی و فرهنگی را با طراحی محیطی به هم پیوند زدند و فرضیات واقع گرایانه تری در مورد فرایند اندیشه و رفتارهای مربوط به حریم و خانه افراد پدید آوردند همان طوری که تایلور و هارل (1996) اظهار داشتند پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی بر محل های جرم خیز و تکنیک هایی که جهت کاهش آسیب پذیری در این محلات به کار می رود تمرکز دارد (رضوان، پیشین: 24)

کرو (1999) در تعریف مفهوم CPTED چنین اشاره می کند : طراحی مناسب و استفاده موثر از محیط مصنوع که می تواند کاهش ترس از بزهکاری و حوادث جرم و همچنین به بهبود کیفیت زندگی می کند . اساس آن طراحی و مدیریت محیط کالبدی برای کاهش فرصت برای جرم است که بر پایه فرضیاتی است که فرد را وارد یک

مرحله منطقی تصمیم‌گیری می‌کند، قبل از این که جرمی را مرتکب شود. قطعیت ندارد ولی احتمالاً پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، جمعیت‌شناسی و فرهنگی ممکن است انگیزه موثر جرم و جنایت باشد. بحث گسترده CPTED ایجاد کرده است و یک نقطه شروع مفیدی به سمت توسعه چارچوب‌ها برای شهرنشینی پایدار محیط‌گرای شهری است. اگر چه جیکوب به دیژلی از طراحی شهری اشاره می‌کند که ممکن است امنیت شهری را به خطر اندازد (قابلیت تصور شهر) کوین لینچ همچنین یک محدوده وسیعی از بررسی‌ها را انجام داد، که چگونگی حرفه طراحی شهری را دگرگون کرد و دانشمندان علوم اجتماعی به شکل و طراحی شهر اقدام کردند. جیکوب (1961)، آنگل 1966 و جفری 1969 و 1971 انگیزه بیشتری ایجاد کردند ولی تا زمانی که نیومن فضای قابل دفاع را در 1973 مطرح کرد، آنها خیلی مطرح نبودند. به طور خاص طراحی بیشتر المان‌های شهری منجر به کاهش فرصت جرم شده است. جفری در اصل عبارت (ممانعت از جرم از طریق طراحی محیطی) CPTED را ابداع کرد. او همچنین چندین کتاب موثر در زمینه جرم و عوامل طراحی، روان‌شناسی، فیزیولوژیکی و زیستی نوشت. اگر چه او اخیراً

اظهار داشت که ابتکار CPTED مدرن اساس کار نیومن است تا کار خودش به طور کلی فضای قابل دفاع نیومن باعث ترفیع پذیرش عمومی این ایده شد که معماری و محیطی می‌تواند بر بزهکاری تأثیر گذارد (P. M. Cozens, 2002) در همین راستا چهار عنصر از طریق فیزیکی که به خلق محیط‌های امن کمک می‌کند شناسایی شده‌اند که عبارتند از:

تعریف منطقه‌ای فضا با ایجاد تقسیمات فرعی در آن در قالب منطقه‌بندی‌ها، جایی که فضای خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی، به روشنی شناسایی شده‌اند و تحت نفوذ ساکنان آن منطقه است. جای دادن پنجره به شکلی که اجازه نظارت بر فضای بیرون را بدهد. استفاده از اشکال ساختمانی که تعبیری بسیار بد از آنها وجود نداشته باشد. جای‌گیری دقیق در داخل مناطق شهری (مدنی پور، 1984-220) اکثر نظریه پردازان شهری برای جلوگیری از وقوع جرم و ناامنی، به دو عامل نظارت و کنترل و طراحی محیطی تأکید داشتند (جدول شماره 2).

جدول (2): جمع‌بندی و مقایسه تطبیقی نظریه‌های امنیت فضاهای شهری

نظریه پرداز	شاخص امنیتی	جمله کاربردی	ویژگی‌های نظریه و پیشنهادات آنها
وکرل وایتزمن	نظارت	مدیریت بجرم و پیشگیری از جرم	1- آگاهی از محیط 2- قابلیت مشاهده توسط دیگران 3- پیدا کردن کمک، یکپارچه بودن عوامل و برنامه‌ریزی
جی بولی - آنافروید - جین جیکوب - دوهل و کیوین اینچ	مشارکت مردمی در اجتماع	ادغام رفتار انسانی در محیط شهری	ویژگی‌های بارز این نظریه: 1- گرایشی از انسان‌گرایی 2- توجه به امنیت انسان 3- تبدیل فضای باز به فضای شهری 4- شرکت دادن مشتاقانه ساکنان شهر در شکل بخشیدن به آن 5- ادغام رفتار انسانی در محیط شهری
تایلور و هارل 1996 کرو 1999 کیوین لیدج - آنگل 1966 جیکوب 1961 جفری 1969 و 1971	طراحی محیطی	پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی	فرد را وارد یک مرحله منطقی تصمیم‌گیری می‌کند، قبل از آنکه جرمی مرتکب شود. 4 عناصر طراحی فیزیکی: 1- شناسایی فضای خصوصی، عمومی و تحت نفوذ ساکنان 2- جای دادن پنجره به شکلی که اجازه نظارت بر فضای بیرون را بدهد 3- استفاده از اشکال ساختمانی که به تعبیری بسیار بد از آنها وجود نداشته باشد 4- جای‌گیری دقیق در داخل مناطق شهری
برکس	-	-	1- تحرک زندگی شهری موجب اغتشاش می‌شود 2- اغتشاشات معمولاً در مناطق خاص ایجاد می‌شود
دورکیم	افزایش جمعیت شهر افزایش جرائم	افزایش جرائم	-
متیه 1995	ناآشنایی شهر ناامنی را افزایش می‌دهد	ناآشنایی شهر ناامنی را افزایش می‌دهد	-
اسکار نیومن 1972	نظارت و کنترل	-	جایی که ساکنان محل را در کنترل در دست دارند از رفتار جنایی پیشگیری می‌کنند
اسکار نیومن 1972	طراحی محیطی	-	جلوگیری ناامنی از طریق طراحی
هیلریر و هنسون	نظارت و کنترل	-	حفاظت مرزهای یک محیط و جلوی غریبه‌ها را گرفتن
جین جیکوبز هیلریر و هنسون 1984	نظارت و کنترل	-	حضور کنترل شده غریبه‌ها در حال گذر است که فضا را کنترل می‌کند
منس شرمان	نظارت و کنترل	-	از بین بردن فضاهای دنج
دنیس وود 1991	نظارت و کنترل	-	زدودن فضاهای دنج
هیلر	نظارت طبیعی	-	حضور مردم غریبه و آشنا در فضاهای عمومی

6-2 شاخص های تحلیل امنیت در فضاهای

شهری

شاخص ها ، اساسی ترین معیارهای اندازه گیری و حیاتی ترین علائم و نشان دهنده وضعیت یک جامعه هستند . شاخص های ارزیابی کیفیت محیط شهری به سه دسته عامل اساسی اند که بر پایه سه دسته نیاز اساسی انسان که به ترتیب شامل نیازهای اساسی (بیولوژیک و فیزیولوژیک)، نیازهای اجتماعی و اقتصادی و نیازهای فرهنگی و هنری می باشند ، قرار گرفته است . امنیت نیز همیشه به عنوان عنصر مهم ، سایر ابعاد زندگی انسان را تحت تاثیر قرار می دهد . قسمت عمده نامی شهرها به فرم کالبدی و شکل ساختمان ها و بناهای شهری مربوط است.

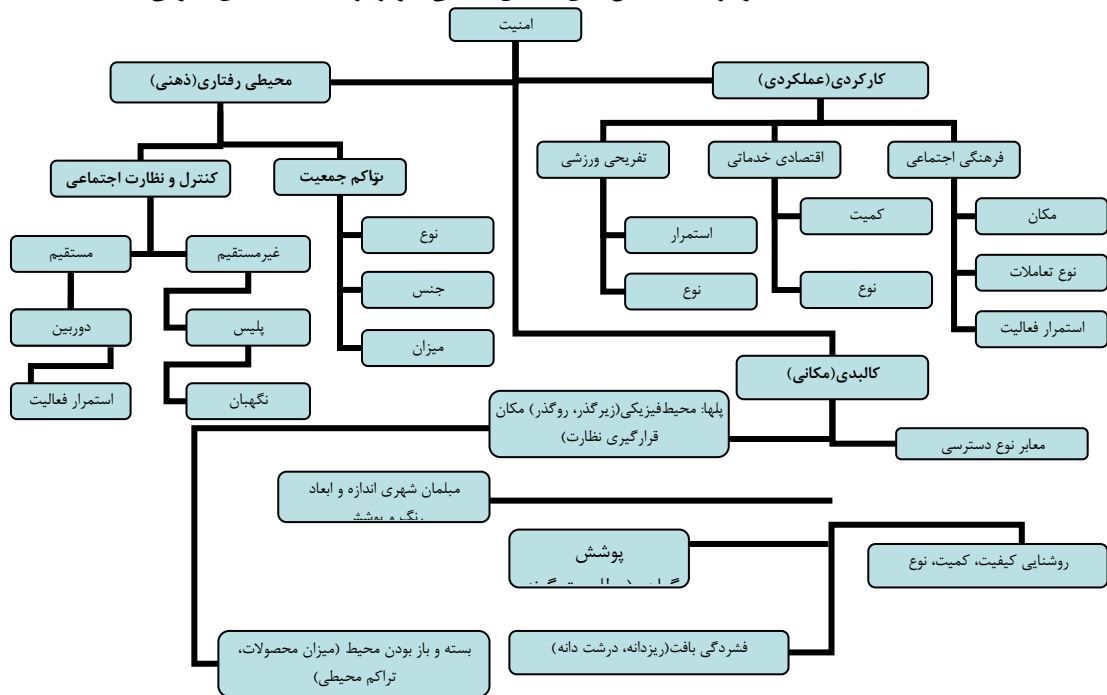
7-2 شاخص های کالبدی (مکانی) موثر بر امنیت

فضاهای عمومی

فضای عمومی به عنوان یکی از مکان هایی است که گروه های زیادی از مردم را به خود راه می دهد، در نتیجه باید شرایط مناسبی را برای استفاده کنندگانش مهیا کند که علاوه بر داشتن ایمنی کالبدی، امنیت روانی را به وجود آورد . المان های استفاده شده در این محیط ها با توجه به نوع، چگونگی وضعیت قرارگیری و ... می توانند تاثیرگذارترین محیط را برای شهروند مهیا کنند.

شاخص های کالبدی مکانی عبارتند از : 1- کاربری ها و فعالیت های ناشی از آنها 2 - کیفیت شبکه معابر 3- پل ها و زیرگذرهای شهری 4- مبلمان شهری 5- خوانایی فضای شهری 6- بافت شهری 7- روشنایی 8- پوشش گیاهی 9- فشردگی بافت 10- بسته و باز بودن محیط

نمودار 1: شاخص های کالبدی (مکانی) موثر بر امنیت فضاهای عمومی

منبع: (شهروندان و فضاهای عمومی شهری - ص 220)

جدول 3 جمع بندی تمهیدات و پیشنهادات جهت افزایش امنیت در فضاهای شهری

عامل	تمهیدات و پیشنهادات جهت ایمنی
کاربردها و فعالیت های ناشی از آنها	1- کاهش کاربردهای خلوت و متروک که مشکل ساز هستند 2- ایجاد کاربری های مختلط در منطقه
کیفیت شبکه معابر	پیاده روهای امن و راحت برای تقاس اجتماعی که امکان آزادی عمل انسان پیاده برای توقف، مکث و تغییر جهت و تماس مستقیم با دیگران را فراهم کند .
پل ها و زیرگذرهای شهری	پل ها جهت روان سازی ترافیک سواره رو و حفظ ایمنی جان عابر پیاده که در محل های ضروری پیشنهاد می شود زیرگذرها عملا مکان های غنی بهداشتی و جرم خیز بوده که اگر متضمن سلامتی شهروندان نباشد جذاب نیست

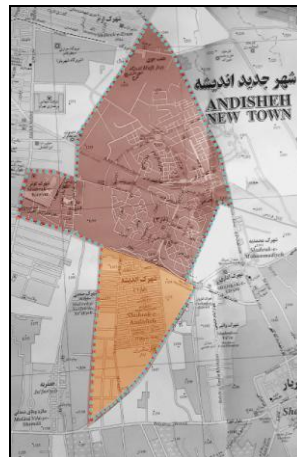
مبلان شهری (نیمکت ها- پارک ها- کیوسک های مطبوعاتی- تلفن- وسائل تفریحی پارک- آبخوری)	به تجهیزاتی اطلاق می شود که برای خدمت رسانی به مردم شهر جانمایی و در شهر نصب می شوند که اگر این عناصر ب توانند لبخند را به لب مردم بیاورند و برای آنها پیام آور احساس آرامش و امنیت باشند می توان گفت، عملکردی موفق داشته اند 2- مکان یابی درست این تجهیزات و راحتی در فضاهای باز به ویژه پارک ها و مکان تفریحی استفاده از نیمکت
خوانایی فضای شهری	خوانایی اصولا به درج ه ادراک از یک فضا و وضوح آن برمی گردد . وقتی فضایی خواناست به احساس امنیت و راحتی بیشتر کمک می کند و تصویری مناسب از محیط به شخص نوعی احساس امنیت می دهد
بافت شهری	1- شکل و فرم بافت: یکی از عواملی که باعث تشدید وقوع جرم در بافت های شهری می شود طراحی شطرنجی شهرهاست که باعث ایجاد فضای دررو در شهرها می شود و از نظر ترافیکی هم امنیت شهروندان را به خطر می اندازد که باید از ایجاد این فضاها خودداری کرد 2- فرسودگی بافت: فرسودگی بافت و عدم تطابق کاربری بانیان محل تجمع برخی مجرمان می شوند و فضاهایی مستعد برای جرم خیزی هستند که باید سعی شود کاربری مناسب و مطابق بر فضا داد.
روشنایی	ایجاد نور مناسب در فضا- نبود نور کافی در معابر موجب رعب و وحشت عابران پیاده می شود لذا لازم است نور کافی داشته باشند تا عابران با آسایش بیشتری از معابر عبور کنند دید کافی نسبت به گودال های موجود پیاده روها داشته باشند.
پوشش گیاهی	ایجاد پوشش گیاهی مناسب در منطقه- گیاهان عامل طراوت و شادابی محیط هستند . حفظ مطلوبیت و زیبایی های طبیعی و نوع پوشش گیاهی فضاهای عمومی شهری می تواند به میزان امنیت فضاها موثر باشد
فشرده گی بافت	بافت های فشرده ای که دارای تداخل کاربری است چنانچه این کاربری ها بر اساس فرم و عملکرد متناسب با هم سنخیت داشته باشند بر میزان امنیت افزوده و در بافت های فشرده با انبوهی از کاربری های مسکونی، تجاری و فرهنگی و ... که از جمعیت با فرهنگ های متفاوت در خود جای داده جرم و ناپهنجاری اجتماعی وجود دارد- باید فرم و کالبد متناسب با یکدیگر باشند جهت از بین رفتن ناامنی
بسته و باز بودن محیط	هر چقدر امکان ورود به محیط بیشتر باشد به همان اندازه از میزان امنیت آن کاسته می شود . وجود فضاهای دنج و خلوت در بعضی از فضاهای عمومی به خصوص در پارک ها در عین حال که فضایی را برای آرامش بیشتر استفاده کنند ایجاد می کند در صورتی که کنترل و نظارتی بر آنها نباشد می تواند برای گروه های آسیب پذیر جامعه ایجاد مشکل کند- کنترل فضاهای دنج

8-2 یافته های تحقیق : بررسی ناامنی در

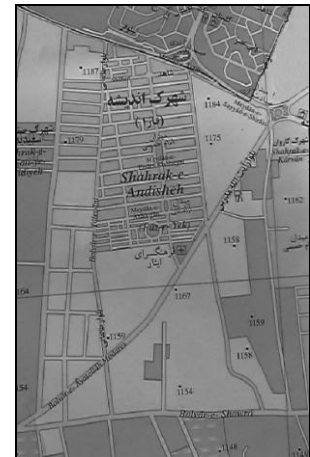
شهر جدید اندیشه فاز یک

مدیریت شهر جدید اندیشه از چند سال گذشته توجه ویژه به نیازهای فرهنگی ساکنان شهر، تلاش های وسیعی را در جهت بهبود وضعیت موجود و ایجاد هویت جدید که مختص به شهر اندیشه باشد، صورت داده است . این اقدامات که با هدف ایجاد و مطالعات اجتماعی صورت می گیرد دستاوردهایی چون افزای ش نشاط اجتماعی، بالا بردن سطح مشارکت مردم در تصمیم گیری شهری و تقویت اعتماد عمومی را نیز دنبال می کند . فعالیت در حوزه فرهنگی هرچند کار سختی بوده است اما باید گفت که در عمده شهرهای جدید به ویژه اندیشه تا حد بسیار زیادی موفق عمل کرده است . بهبود وضعیت موجود و ایجاد «هویت جمعی»

که تنها به این شهر اختصاص داشته باشد از جمله مواردی است که تنها با تلاش شبانه روزی و برنامه ریزی مستمر علمی صورت گرفته است . با توجه به بررسی ناامنی از ساکنین شهر اندیشه و همچنین کلاترری و مشاورین املاک شهری ،اکثرا معتقد بودند که بیشترین ناامنی در فاز 1 شهرک وجود دارد . با توجه به سایت مورد نظر، ملاحظه می شود که طراحی این سایت به صورت سیستم شطرنجی شکل گرفته ، که اشکال اصلی این سیستم از منظر طراحی کالبدی بوده که ایجاد محل های دنج و فضاهای درروی متعددی برای ایجاد وقوع هر گونه ناامنی ایجاد نموده است.

عکس(2): فاز 1 شهرک اندیشه

عکس(1) : سایت کلی شهرک اندیشه

عکس(5): فاز 1 اندیشه - خیابان طالقانی، انتهای کوچه ارغوان
13

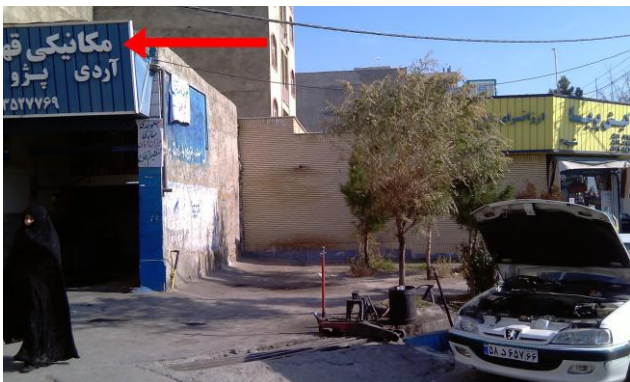
عدم سازگاری کاربری ها و وجود فضاهای کنج و دنج و فاصله بین این دو کاربری محل دنجی را برای تجمع افراد ناشناس به وجود آورده است(عکس 5).

از دیگر مشکل های عمده این فاز ، وجود معابر غیر استاندارد و پراکنده بودن بافت بوده که این امر، سارقین و مجرمین را تحریک به ارتکاب هر گونه جرم نا امنی می کند.

عکس(3): فاز 1 اندیشه انتهای شهرک - روبروی مجتمع ایمان

کیفیت معابر ، در فلو 1 اندیشه، روبروی مجتمع ایمان نشان میدهد که به علت عدم معابر مناسب ، موقعیت هرگونه جرمی (بخصوص در شب) را برای مجرمین مهیا می کند(عکس 3).

عکس 6: فاز 1 اندیشه - خیابان طالقانی، انتهای کوچه ارغوان 11

همچنین برای نمونه در فاز 1 اندیشه - خیابان طالقانی، انتهای کوچه ارغوان 11 ، عدم سازگاری کاربری خدماتی با کاربری مسکونی وجود دارد(عکس 6).

2-8-1- تحلیل یکپارچه

در این تحلیل بر اساس مشاهدات محلی و میدانی از شهرک مشکلات کالبدی تشدید کننده نا امنی شهرک ارائه شده است.

عکس(4): روبروی فرهنگسرای ایثار، فاز 1 اندیشه

کیفیت معابر روبروی فرهنگسرای ایثار را نشان میدهد ، که به علت عدم رسیدگی مسئولین شهرک ، باعث وقایع اسفناکی (بخصوص در شب) برای ساکنین این محله شده است(عکس 4).

1386 به عنوان مجری طرح اندیشه تشکیل و با تصویب اساسنامه در سال 1371 فعالیت خود را در قالب یک شرکت وابسته به وزارت مسکن اتخاذ نمود و مسوولیت و مدیریت بافت شهر را بر اساس طرح های از پیش تعیین شده با اه داف معین و مدون عهده دار شد، ولی فاز یک این شهرک هیچگونه وحدتی بین این فاز با سایر فازها از لحاظ طراحی مشاهده نمی شود. بررسی شاخص های محیطی و کالبدی شهرک اندیشه بر تایید نظریات ماکد بر مباحث کالبدی و محیطی دلالت دارد و لذا هرگونه اقدام در این زمینه ملاحظات کالبدی طراحی محیطی در فضاهای شهری و بویژه شهرهای جدید را می طلبد. از دیگر اقداماتی که در زمینه امنیت ی در شهر جدید اندیشه انجام شده استقرار کلانتری 16 اندیشه در فاز 3 شهر است. کلانتری اندیشه در جهت آسایش و رفاه شهروندان نسبت به نظارت عملکرد و آموزش 85 نفر پلیس محله ای اقدام کرده است. ضمن این که هم اکنون هر یک از افراد هیأت مدیره و نگهبانان مجتمع های مسکونی ی این شهر نیز در کلانتری اندیشه پرونده خاص خود را دارند. استقرار نگهبانان و پاپورها در مراکز تجاری، آموزش همگانی دانش آموزان مدارس به منظور شناخت تهدیدات و آسیب های اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم و استفاده از کارکنان پاپور در شیفت های استراحت (با پرداخت اضافه حقوق) از جمله اقدامات امنیتی به شمار می آید.

منابع و ماخذ فارسی:

- 1- از کیا، مصطفی (1364)، مقدمه ای بر جامعه شناسی توسعه روستایی، اطلاعات.
- 2- باقری، اشرف السادات (1379)، شهرنشینی و تاثیر آن بر فرهنگ، مجموعه مقالات همایش بین المللی رویکرد به جغرافیا، (جغرافیا بشری برای گفتگوی تمدن ها، چاپ اول. مشهد)
- 3- دیکنز، پیتر (1377)، جامعه شناس شهری (جامعه، اجتماع محلی و طبیعت انسانی) ترجمه حسین بهروان، مشهد، آستان قدس رضوی (شرکت به نشر).
- 4- رفعیان، مجتبی - خدایی (1388). شهروندان و فضاهای عمومی شهری نگرش تحلیلی- بررسی شاخص ها و معیارهای موثر بر رضایت مندی شهروندان از فضا شهری، تهران، دفتر گسترش تولید علم، تهران.
- 5- رهنمایی، محمد تقی، 1385، بررسی ناپایداری های امنیتی کلان شهر تهران بر اساس شاخص های توسعه پایدار شهری، پژوهش های جغرافیایی - شماره 57، پاییز..
- 6- زیاری، کرامت الله (1379). برنامه ریزی شهرهای جدید، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- 7- شهروندان و فضاهای عمومی شهری. نگرش تحلیلی؛ بررسی شاخص ها و معیارهای موثر بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری.
- 8- طرح های توسعه شهری، اقتصاد، مدیریت، حمل و نقل و ترافیک در شهرهای جدید (1384) مجموعه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید.

نقشه (1): تحلیل یکپارچه از بخشها و عوامل کالبدی نامی در فاز یک شهر جدید اندیشه

3 نتیجه گیری

با توجه به مطالعه روی شهرک اندیشه و تاریخ احداث این شهرک فاز 2 تا فاز 6 از سال 1370 تا سال 1375 طراحی و احداث شده ولی فاز 1 این شهرک پس از انقلاب احداث شده است. با توجه به نقشه تهیه شده از (سازمان مطالعات جغرافیایی) مشاهده شد که فاز یک این شهرک مانند زائده اضافه در سایت جانمایی شده و هیچ گونه هماهنگی با سایر فاز ها و سایت کلی ندارد. با مراجعه به راهنمای نقشه به این نکته می توان پی برد که محدوده این شهرک را با خط چین مشخص کردند ولی فاز 1 شهرک و ناامن ترین قسمت این فاز خارج از محدوده این شهرک قرار گرفته است، که همین موضوع، این فاز را زیر سوال می برد. فاز 2 تا فاز 6 این شهرک را شرکت عمران شهر جدید اندیشه طراحی کرده که دارای انسجام کلی می باشد. این شرکت در سال

- 9- فلامکی، محمد منصور، (1384) *فارابی و سیر شهروندان در ایران*، ویراست 2، تهران، فضا.
- 10- مدنی پور، علی (1379). *طراحی فضای شهری نگرشی بر فرآیندی اجتماعی و مکانی*، ترجمه فرهاد مرتضایی. تهران، شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری. چاپ اول.
- 11- وزین، غلامرضا (1378) *ساماندهی شهری: تکنیک شهرسازی؛ مجموعه مباحثی در زمینه برنامه ریزی و طراحی شهری*، مشهد، درخشش.
- 12- دیکنز، پیترو. *جامعه شناس شهری (جامعه، اجتماع محلی و طبیعت انسانی)*، ترجمه حسین بهروان. مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی (شرکت به نشر).
- 13- طرح های توسعه شهری (1384)، *اقتصاد، مدیریت، حمل و نقل و ترافیک در شهرهای جدید*. مجموعه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید- اردیبهشت .
- 14- فاطمه عارفیان، ۱۳۸۴، *طراحی شهری و شهرهای جدید، همایش بین المللی شهرهای جدید*، تهران، http://www.civilica.com/Paper-ICONT01-ICONT01_063.html
- 15- خبرگزاری پانا کدخبر: 17648 منبع: تاریخ انتشار: ۱۳۹۱ پانزدهم آبان : <http://www.pana.ir/Pages/News-17648.aspx> : لینک

منابع لاتین:

16. Appleyard, D (1981) *Liveable streets*, Berkeley: University of California press.
17. Arefi M; Meyers What is public about public Space: the Case of Visakhapatnam, India, *Cities*, Vol.20, No.5, 2003.
18. Atman (1984), Irwin, *Culture and Environment*, London: Cambridge university press.
19. Berman, M (1986), *Take it to the streets: Conflict and community in public space*, *Dissent* 479-485.